

Βυζαντινό ένδυμα. Μια γλώσσα εικόνων μας μεί στον κόσμο του Βυζαντίου

Δρ Παρή Καλαμαρά

Κύκλος τεσσάρων διαλέξεων (6, 13, 20, 27 Μαρτίου)
Πολιτιστικός Χώρος ΠΛΙ «Κανάρη 4»

Η Ελληνική Εταιρεία Ενδυμασιολογίας υποδέχεται τη Δρ Παρή Καλαμαρά για έναν κύκλο τεσσάρων διαλέξεων με αντικείμενο το βυζαντινό ένδυμα.

Οι δύο πρώτες διαλέξεις μας εξοικειώνουν με τα εργαλεία που έχουμε στη διάθεσή μας για να προσεγγίσουμε το βυζαντινό ένδυμα, καθώς και με παραμέτρους που θα πρέπει να λάβουμε υπόψη κατά την αποκωδικοποίηση της «γλώσσας του βυζαντινού ενδύματος», και συγκεκριμένα με:

- το τεχνολογικό και οικονομικό υπόβαθρο της παραγωγής υφασμάτων-ενδυμάτων,
- την έννοια, τις δυνατότητες και τους περιορισμούς μιας μη λεκτικής γλώσσας,
- τους διαμεσολαβητές της πληροφορίας γι' αυτά προς εμάς,
- τα μέρη της επικοινωνίας, πρωτίστως κατά τη βυζαντινή περίοδο,
- τους τομείς που μπορούν να φωτίσουν τα βυζαντινά ενδύματα, με ιδιαίτερη αναφορά στο πεδίο του φαντασιακού.

Οι δύο διαλέξεις που ακολουθούν εστιάζουν στις πληροφορίες που αντλούμε για όψεις της βυζαντινής κοινωνίας με οδηγό το ένδυμα: για τις σχέσεις των φύλων, για τη σημασία της ηλικίας, για τυχόν εθνοτικές ή άλλες ομάδες, για τυχόν διαφορετικές ενδυματολογικές επιλογές ανά γεωγραφική περιοχή, για την κοινωνική ιεραρχία κ.λπ. Τα δεδομένα θα παρουσιαστούν με χρονική αλληλουχία, ώστε να αναδειχθεί η εξέλιξη του βυζαντινού ενδύματος αλλά και της πολυεπίπεδης χρήσης του, πραγματικής και σημασιολογικής, στο χρόνο.

1^η διάλεξη

6 Μαρτίου, 18: 00

Τα εργαλεία για την προσέγγιση του βυζαντινού ενδύματος

Θα παρουσιαστούν καταρχάς οι πρωτογενείς πηγές που μας επιτρέπουν να προσεγγίσουμε και να κατανοήσουμε το πραγματικό ένδυμα της βυζαντινής περιόδου: τα κείμενα, η εικονιστική τέχνη, τα αρχαιολογικά ευρήματα. Θα σχολιαστούν οι ιδιαιτερότητες κάθε κατηγορίας και ο τύπος πληροφοριών που παρέχει, οι δυνατότητες και οι περιορισμοί που τη χαρακτηρίζουν.

Επίσης, εστιάζοντας στη βυζαντινή ζωγραφική, την πηγή που παρέχει το πλουσιότερο εικονογραφικό υλικό, θα γίνει ειδικότερη αναφορά στη χρήση του ενδύματος από τους βυζαντινούς ζωγράφους, για να αποτυπώσουν τις αφηγήσεις της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης, πτυχές του δόγματος, ιστορικά γεγονότα και γενικά τον κόσμο του βυζαντινού φαντασιακού. Στο πλαίσιο αυτό, το ένδυμα λειτουργεί πλέον ως φορέας μηνύματος που δεν αφορά το ίδιο το ένδυμα.

Αναφορά θα γίνει και σε ζητήματα όπως:

- η έννοια, οι δυνατότητες και οι περιορισμοί μιας μη λεκτικής γλώσσας,
- οι διαμεσολαβητές της πληροφορίας γι' αυτά προς εμάς,
- τα μέρη της επικοινωνίας, πρωτίστως κατά τη βυζαντινή περίοδο,
- οι τομείς που μπορούν να φωτίσουν τα βυζαντινά ενδύματα, με ιδιαίτερη αναφορά στο πεδίο του φαντασιακού.

Η παρουσίαση οργανώνεται σε δύο σκέλη:

A) Τα εργαλεία για την προσέγγιση του βυζαντινού ενδύματος: δυνατότητες και περιορισμοί.

B) Το ένδυμα ως αποτύπωση του βυζαντινού φαντασιακού.

2^η διάλεξη

13 Μαρτίου, 18: 00

Στοιχεία τεχνολογίας του βυζαντινού υφάσματος και ενδύματος

Η κατανόηση του βυζαντινού ενδύματος προϋποθέτει και την κατανόηση του τεχνολογικού και οικονομικού υποβάθρου της παραγωγής υφασμάτων και ενδυμάτων. Θα παρουσιαστούν, λοιπόν, στοιχεία για τα μέσα παραγωγής του υφάσματος (τους αργαλειούς), παράμετροι της τεχνολογικής του ταυτότητας (υφάνσεις, βαφές), οι μέθοδοι βαφής και διακόσμησης των υφασμάτων, ο τρόπος κατασκευής των ενδυμάτων, ο ρόλος του υφαντή και του κοπτοράπτη και άλλα. Πρόκειται για στοιχεία που φυσικά εξελίχθηκαν στα χίλια χρόνια ζωής της αυτοκρατορίας, αποκαλύπτοντας τα τεχνολογικά επιτεύγματα και την οικονομική ευρωστία της κάθε περιόδου, πρωτοβυζαντινής, μεσοβυζαντινής, υστεροβυζαντινής. Ιδιαίτερη αναφορά θα γίνει και στην οργάνωση της παραγωγής, ιδίως δε στα αυτοκρατορικά εργαστήρια που παράγουν τα πολυτελή πορφυρά μεταξωτά, για τα οποία έγινε ξακουστό το Βυζάντιο.

Μέσω της αναγνώρισης των εσωτερικών αυτών τεχνικών χαρακτηριστικών των υφασμάτων και ενδυμάτων, γίνεται πιο κατανοητή και η θέση τους στην ιεραρχία του βυζαντινού βεστιαρίου.

3^η διάλεξη

20 Μαρτίου, 18: 00

Όψεις της βυζαντινής κοινωνίας:

Τα φύλα, οι ηλικίες και άλλες πτυχές ατομικής ταυτότητας

Το ένδυμα αποκαλύπτει πρωτίστως πτυχές της βυζαντινής κοινωνίας. Για παράδειγμα πώς οι ίδιοι βυζαντινοί αντιμετώπιζαν τα φύλα, τις διαφορετικές ηλικιακές ομάδες, εθνοτικές ομάδες και άλλες ιδιότητες που σχετίζονται με την ταυτότητα ατόμων (π.χ. φύλο) ή ομάδων (π.χ. τόπο καταγωγής, θρησκεία, επαγγελματική ιδιότητα).

Ιδιαίτερη βαρύτητα θα δοθεί στην ταυτότητα των φύλων, όπως αυτή προβάλλεται μέσα από το ένδυμα διαχρονικά. Γυναίκες και άνδρες έχουν σαφώς διακριτά βεστιάρια, ενώ υπάρχει προβληματισμός για το εάν μέσω του ενδύματος διακρίνονταν και οι ευνούχοι. Οι ανδρικές φορεσιές φαίνεται ότι ανταποκρίνονται στον πολυσχιδή ρόλο του άνδρα στη βυζαντινή κοινωνία και σε πρακτικές ανάγκες. Η γυναικεία φορεσιά πάλι είναι πιο φορτισμένη ιδεολογικά και τα χαρακτηριστικά της ανταποκρίνονται κατεξοχήν στο ρόλο της συζύγου και της μητέρας που η βυζαντινή κοινωνία αποδίδει στη γυναίκα.

Παράλληλα θα θιγούν ζητήματα αποτύπωσης ή μη στα κείμενα και την εικονογραφία τυχόν γεωγραφικής διαφοροποίησης της ενδυμασίας, των ηλικιακών διαφορών, της ταυτότητας άλλων εθνοτικών ομάδων.

4^η διάλεξη

27 Μαρτίου, 18: 00

Όψεις της βυζαντινής κοινωνίας:

Κοινωνικές ομάδες και κοινωνική διαστρωμάτωση

Με βάση τις διαθέσιμες πηγές, το ένδυμα αποκαλύπτει κυρίως την ιεραρχική οργάνωση της βυζαντινής κοινωνίας, αλλά και τις διαφορετικές επαγγελματικές και οικονομικές ομάδες εντός της.

Ο δεισιμός της βυζαντινής κοινωνίας σε διοικούντες και διοικούμενους, σε δυνατούς και αδυνάτους, είναι το πρώτο που παρατηρείται. Ακολούθως αναγνωρίζονται επιμέρους κοινωνικές ομάδες (π.χ. οι αξιωματούχοι, οι κληρικοί, οι μοναχοί, οι ψαράδες κ.λπ.), αλλά και η εξέλιξη στοιχείων του ενδύματός τους ή και της σχέσης μεταξύ των διαφορετικών ενδυματολογικών στοιχείων. Θα σχολιαστεί το ένδυμα αυτών και θα αναδειχθούν τα χαρακτηριστικά που αποτυπώνουν συγκεκριμένη κοινωνική θέση ή οικονομική ισχύ.

Ιδιαίτερη μνεία θα γίνει στα επίσημα ενδύματα των αξιωματούχων της αυτοκρατορικής αυλής, στο ρόλο που διαδραματίζουν στις τελετουργίες και στη λειτουργία τους, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από τα τυπικά της αυλής. Θα προσεγγιστεί στο ίδιο πλαίσιο και η έννοια των στολών.

Τα δεδομένα θα παρουσιαστούν με χρονική αλληλουχία, ώστε να αναδειχθεί η εξέλιξη του βυζαντινού ενδύματος αλλά και της πολυεπίπεδης χρήσης του, πραγματικής και σημασιολογικής, στο χρόνο.

Κόστος παρακολούθησης κάθε διάλεξης: **10 €, 8 €** για φοιτητές, σπουδαστές και ανέργους
Λόγω περιορισμένων θέσεων είναι απαραίτητη η δήλωση συμμετοχής.

Για δηλώσεις: kanari4pli@gmail.com

Τηλέφωνο: 210 3647577 (Ρόζα Πατσέα), Δευτέρα-Παρασκευή 9.00-13.00

Αριθμός λογαριασμού

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ: IBAN GR9301104270000042748015718